

KJAK

Ein annar vegur...

Eina Andreassen,
forkvinna
Ergoterapeutfelagið

Nú vit nærkast 10. oktob-
er, sum er Altjóða Psykia-
tridagur, kemur mær til
hugs hendan sama dagin
fyri einum ári síðani, tá
ein ungur føroyingur valdi
at taka sitt egna lív. 10.
oktober minnir okkum á,
hvussu viðbrekin vit sum
menniskju eru, og hvussu
viðbrekið lívið kann vera.
Hetta eigur at seta tankar
í gongd hjá okkum øllum,
og ikki minst avvarðandi
skipanum, um, hvussu vit
sum samfelag kunnu hjálpa
sálarliga viðbreknum og
sjúkum fólki. Vit mugu
gera tað øðrvísi enn nú.
Bæði so sjálvmorð kunnu
fyrirbyrgjast, og so vit fáa
hjálp og stuðla sálarliga við-
breknum og sjúkum fólki til
góða viðgerð og eitt gott lív.

Ein, sum kennir til truplu
støðuna hjá fólki, ið eru
sálarliga viðbrekin og sjúk,
er fyrrverandi danski for-
sætisráðharrin Poul Nyrup
Rasmussen, hvørs dóttir fyri
tjúgu árum síðani tók lívið av
sær. Frammanundan hevði
dótturin verið sálarliga sjúk
í fleiri ár og hevði tørv á hjálp
frá avvarðandi skipanum
m.a. psykiatriini. Poul Ny-

rup Rasmussen er í dag for-
maður í felagsskapinum “Det
sociale netværk”, ið hevur til
endamáls at betra um viðgerð
og lívsumstøður hjá sálarliga
viðkvæmum fólki.

Poul Nyrup Rasmussen
skrivaði 12.10.12 ein kron-
ikk í dagblaðnum Politiken,
sum fekk nógva umrøðu
í Danmark. Høvuðsboð-
skapurin í hesum kronikki
var, at psykiatriin hevði tørv
á at verða gjølla endurskoð-
að. Ein av orsökunum var, at
skjalprógvan var komin um
tvingsil og yvirmedisinering
umframt um brádligan deyða
hjá psykisk sjúkum fólki
orsakað av ov nógvum og
skeivum medisini. Í atfinn-
ingunum mótvegis donsku
psykiatriini visir Poul Nyrup
Rasmussen á, at tørvur er á
at hyggja kritiskt eftir ment-
anini í psykiatriini.

Ergoterapeutfelagið í Fø-
royum ynskir eisini, at vit
hyggja kritiskt at okkara
psykiatri og kanna aðrar
vegir, ið eru vísindaliga skjal-
prógvaðir.

Trupulleikin við núverandi psykiatrimentanini

Hvør er hendan áður-
nevnda serstaka “psykiatri-
mentanin”? Ein psykiatrisk
deild er partur av sjúkrahús-
verkinum, har tann grund-
leggjandi hugsunarhátturin
er náttúruvísindaligur. Í tí
náttúruvísindaligu tilgongdini
hevur tann medisinska við-
gerðin ein stóran leiklut. Tað
vil siga, at ein sjúka er nakað,
sum skal lekjast við medisini.
Sjálvandi, kunnu vit siga!
Ein sjúka skal eisini hava
eitt heiti – tað vil siga eina
diagnosu. Fyri at fáa eina

diagnosu, skal tú hava nøkur
ávís symptomir. Í tilgongdini
er eitt stórt fokus á at finna
og staðfesta hesi symptom-
ini, tí diagnosan er so avgerð-
andi fyri, hvør viðgerðin er.
Tað skilja vit væl, og sjálvandi
skal psykiatriin ikki viðgera
fólk í blindni. Men, sum
mentanin og tilgongdin er
nú, kann tað vera trupult at
fremja aðrar arbeidshættir til
fulnar, sum krevja ein heilt
annan hugsunarhátt, enn
tann náttúruvísindaliga.

So hvørt sum tað er blivið
meira vanligt at tosa opið
um sálarligar sjúkur, hava
fleiri fyrrverandi sjúklingar
sett orð á, hvussu tey hava
upplivað skipanina, og fleiri
góðar bøkur finnast um
hetta. Tey kunnu fortelja,
hvussu tey upplivdu at blíva
sædd bert sum ein diagnosa
og ikki sum eitt menniskja
við egnari serstøku lívssøgu.
Og hvussu tað kendist ikki
at verða hoyrd og ikki at
verða tikin við í gongdini. Á
hendan hátt mistu tey heilt
tamarhaldið á egnari støðu.
Tey kunnu eisini fortelja,
hvussu tey á annan hátt
komu víðari í lívinum, og
í dag liva eitt gott og inni-
haldsrikt lív við millum øðr-
um góðari útbúgving.

Í teimum størru londun-
um kring okkum er nógv
skjalprógvan at finna um
omanfyrinevndu viður-
skifti. Tíverri finnast tann
vísindaliga lýsingin av psyki-
atriskum viðurskiftunum ikki
í sama mun í Føroyum. Men
tað er ikki orsök til at halda,
at viðurskiftini og mentanin
innan psykiatrisk skipanina
er øðrvísi her enn í okkara
grannalondunum. Hetta
kann eg eisini siga út frá,

at eg sjálv havi arbeitt sum
ergoterapeutur innan psyki-
atrisku skipanina í Føroyum
í 12 ár.

Afturat hesum kemur, at
Psykiatriski Depilin í 2008
byrjaði eina tilgongd við
stórum broytingum í skipan-
ini við støði í ynskinum um
eina øðrvísi psykiatri. Hend-
an broyting er enn í gongd,
og broytingar krevja nógva
orku av starvsfólkunum.
Tann drúgva broytingartið-
in ávirkar arbeidið við fólk-
um, sum frammanundan
eru viðbrekin. Vit eru vitandi
um, at nógv dugnalig starvs-
fólk við drúgvum royndum
innan økið hava valt at fara
úr skipanini, og hetta er alt
annað enn gott fyri neyðugu
menningina á økinum.

Huga heild og samanhang

Felagsskapurin Det Sociale
Netværk og onnur feløg, ið
arbeiða við at betra psyki-
iatriina, vísa á aðrar vegir at
ganga í viðgerðini av sálarliga
viðbreknum fólki. Vegir,
sum hava støði í at mæta
menniskjanum “aftanfyri
diagnosuna” í arbeidinum við
at lekja og/ella hjálpa teimum
til at fáa og liva eitt so gott lív
sum til ber. Dømir um aðrar
vegir eru “Recovery, “Opin
Dialogur” og “Tann narrativi
hugsunarhátturin”.

Tilgongdin “Opin Dial-
ogur” verður eisini nevnd
“Laplandsmodellid”, har tað
í Finlandi hevur ført við sær
imponerandi skjalprógvað
úrslit, og ført til viðgerð
av sálarliga sjúkum fólki
uttan heilivág. Maðurin
handan modellið er sálar-
frøðingurin Jaakko Seikkula.
Arbeidshátturin verður

m.a. eisini nýttur á ávís
støðum í Danmark við góð-
um skjalprógvaðum úrsliti.

Í august í ár var Ergo-
terapeutfelagið til “Nordisk
Forum” í Danmark, har øll
Ergoterapeutfeløgini í Norð-
urlondum møttust um evnið
psykiatri, og har sjúklinga-
og avvarðandifeløg vóru
boðin við at fortelja okkum
um teirra tankar og ynskir.
Niðurstøðan her var júst
tann sama, sum kemur fram
í kronikkinum hjá Poul Ny-
rup Rasmussen, og sum Det
Sociale Netværk roynir at
fáa sett inn.

Felags fyri omanfyri-
nevndu arbeidshættir er, at
virðing er fyri, at einstaka
fólkið verður sætt sum ser-
frøðingur í egnum lívi. Hetta
merkir, at tey verða hoyrd og
hava ávirkan á gongdina í at
koma fyri seg aftur. Umframt
hetta er meira fokus á lívs-
søgu og umhvørvi, og á hvørj-
ir samanhangir eru at síggja
í hesum í sambandi við sjúku
og symptomir. Netverkið
hjá tí einstaka verður eisini
tikið við í arbeidið, og her
verður ikki einans hugsað
um familjuna. Út frá hesum
verða mál sett fyri viðgerðini/
gongdini, sum eru snikkaði
til tann einstaka.

Hetta seinasta árið hevur
verið nógv at hoyrt í Føroy-
um um Fountain House, sum
er eitt arbeidssrættað tilboð
til sálarliga viðkvømt og sjúk
fólk, sum m.a. eftir eina inn-
legging hava tørv á at fáa
ein góðan og innihaldsríkan
gerandisdag. Meginreglurnar
í Fountain House-hugtaki-
num hanga væl saman við
omanfyrinevndu arbeidss-
hættum. Sama ger seg gald-
andi við rehabilitering, ið

eisini er eitt hugtak, sum
verð-ur nýtt í psykiatriini
eins og innan tær almennu
skipaninar í dag.

Ergoterapeutfelagið ynskir ein annan veg

Ergoterapeutfelagið tekur
undir við sjónarmiðunum í
omanfyrinevnda kronikki
hjá Nyrup Rasmussen og við
tí niðurstøðu norðulendsku
ergoterapeutfeløgini komu
fram til á Nordisk Forum í
august. Eisini vit ynskja ein
annan veg.

Vit ynskja eina psykiatri
her í Føroyum, har heild og
samanhangur er í tilgongdini
og viðgerðini, og har virðing-
in fyri tí einstaka og teimum
avvarðandi altíð er til staðar
og ongantið verður lögð til
síðis.

Vit ynskja eisini, at øll
starvsfólk innan psykiatri-
ina eru tilvitaði um tann
etiska partin í arbeidinum.
Tá tú arbeidir á psykiatrisk
deild, fært tú við tínum
starvi tillutað stórt vald.
Hetta valdið má handfarast
við eyðmýkt, so vit øll trygt
kunnu taka ímóti einum
psykiatriskum tilboði, um so
verður, at okkum tørvar tað.

Hetta kann vera eitt av
boðunum uppá, hvussu
hond verður tikin um tað
menniskja, sum við sálar-
ligum viðbrekni kann vera
í vanda fyri at taka lívið av
sær. Tá verður ikki einans
hugsað um psykiatriina, men
eisini ta almennu skipanina
sum heild, har hesi menn-
iskju verða møtt.

Nólsoy aftur eftir hæli

Jógvan Arge
varaborgarstjóri í Havn,
býráðslimur fyri
Tjóðveldi

Fólkatalið minkar í Nólsoy.
Í dag búgva 100 fólk færri
í Nólsoy enn fyri 30 árum
síðani. Hesi árin er fólkatalið

minkað næstan ein heilan
triðing. Í 1986 búðu 315 fólk
í Nólsoy. Í dag eru tey 216 í
tali.

Í dag eru so at siga eingi
privat arbeidsplass í Nólsoy.
Flakavirkið er burtur, skipini
eru burtur, útróðurin er so at
siga hildin uppát o.s.fr. Tey
allarflestu, sum hava arbeidd,
arbeiða í Havn og ferðast
dagliga ímillum.

Alt gott um tað at siga,
men tann stóri munurin í
fólkatalinum stendst helst
av, at nólsoyingar ikki longur
hava síni egnu arbeidsplass,
sum tey, ið áður vóru á
flakavirkinum, á skipunum,

í útróðri og alivinnu. Ein
máti at steðga minkingini
í fólkatalinum í eini oyggj
sum Nólsoy er at virka fyri
nýggjum virkseimi og arb-
eidsplássum í bygdini.

Tórshavnar býráð hevur
ásannað, at bygdirnar í
kommununi skula raðfest-
ast fremri. Tí er sett ein økis-
nevnd, har allir flokkar eru
umboðaðir. Stevnan í breiða
samstarvinum um bygdir
og økismenning er púra
greið: “Avgjørt er at stovna
eina serstaka økisnevnd at
viðgera og taka stig til at
menna bygdir kommununnar
á øllum økjum”.

“Nevndin arbeidir í høv-
uðsheitum yvirskipað og
tvørgangandi, men tekur
eisini upp mál fyri einstakar
bygdir. Dømi um mál, sum
nevndin kann taka upp, eru:
útstykkingar til bústaðir og
vinnu, vetrarfríðing, vegir
og ferðslutrygd, vinnuenn-
ing, ferðasamband, skúla-
viðurskifti, dagstovna- og
ungdómsmál, ítróttar- og
frítíðarvirkseimi til allar ald-
ursbólkar v.m.”

Var á borgarafundinum í
Nólsoy hendan dagin. Áhuga-
verdur og lívligur fundur við
nógvum hugskotum. Nógvir
spurningar vóru daglig mál,
sum kunnu loysast í eini

handavend, er vilji til tess.
Onnur eru truplari at fáast
við og krevja meira tíð og
pening.

Tað, sum peikaði einamest
frameftir, var uppskotið
um eina peningajáttan til
mennandi endamál í oynni.

Hetta samsvarar væl við
tað, sum Tjóðveldi í býráð-
num hevur framført um,
at økispolitikkurin er at
rokna sum einki, verða ikki
teir bjørtu tankarnir fylgdir
upp við eini peningaligari
avseting, sum økisnevndin
kann gera tilmæli til býráðið
burturúr.

Fyrsta figgjarætlanin
hjá nývalda býráðnum er til
viðgerðar í hesum døgum.
Vit vænta, at býráðið í verki
verður samt um at raðfesta
bygdirnar so mikið ítøkiliga
við serstakari peningajáttan
hesi komandi árin, at nógv
munagott sæst eftir, tá
skeiðið er runnið.

Vit hava við opnum ørm-
um tikið bygdirnar upp í
landsins oddakommunu. Nú
eiga vit ikki at lata tær sigla
sín egna sjógv.